

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 7

3 de juny de 2020

L'impacte de la covid-19 a la població indígena de l'Amazònia

L'Amazònia, col·loquialment coneguda com el pulmó del planeta, és la selva més gran del món i està situada a l'Amèrica Llatina al llarg de 9 països: Colòmbia, Perú, Veneçuela, Surinam, Brasil, Guyana, Equador, Guaiana Francesa i Perú.

S'estima que a l'Amazònia hi ha uns 400 pobles indígenes amb la seva pròpia llengua, cultura i territori que viuen amb més o menys contacte amb l'exterior. Els drets que les poblacions indígenes tenen en la regió Amazònica difereixen entre els diferents països que la componen. Per exemple, al Brasil les poblacions indígenes no tenen drets col·lectius de propietat territorial, mentre que a Perú o Colòmbia algunes comunitats han aconseguit la titularitat de les seves terres. Tanmateix i malauradament són comunes les pràctiques d'explotació dels seus territoris per part d'empreses que busquen extreure'n recursos i generar beneficis. La pèrdua de territori i recursos que tants pobles han patit en les darreres dècades, ha comportat taxes elevades de malnutrició entre la seva població, així com falta d'accés a l'aigua potable i el sanejament. Com a conseqüència la seva qualitat de vida ha disminuït, així com el seu sistema immunològic, augmentant la seva morbiditat i el risc a desenvolupar complicacions en malalties com el virus SARS-CoV-2.

Segons la *Organització Panamericana de la Salut (OPS)* a dia 19 de maig (darreres dades oficials disponibles) hi havia 20.000 casos confirmats de covid-19 en les províncies que formen la conca de l'Amazones (OPS, 2020). Tanmateix, la *Red Eclesial Panamazònica* a dia 1 de juny declara que el seu recompte és de 174.819 casos confirmats i 7.845 morts (REPAM, 2020).

La *OPS* també remarca que la incidència de covid-19 en les províncies de l'Amazònia és el doble que en altres estats dels mateixos països. Aquesta desigualtat la atribueix a les altes taxes d'inseguretat alimentària que les poblacions a l'Amazònia pateixen, la prevalença de diabetis tipus 2, la prevalença de malalties transmissibles com la tuberculosi o la malària i la dificultat per accedir a sistemes de salut ja sigui per la seva no disponibilitat o no accessibilitat.

A més a més, diferents estudis han demostrat que un alt nivell de morbiditat, especialment en malalties que afecten al sistema immunològic i a la coagulació de sang, comporten un major risc a desenvolupar complicacions en la covid-19 i per tant, a morir. Com vam explicar en el tercer informe, els països llatinoamericans compten amb una alta prevalença tant de malalties no transmissibles com transmissibles. Entre el darrer grup, trobem la malaltia de Chagas que és endèmica en 21 països d'Amèrica i es transmet via oral (contaminació d'aliments) a l'Amazònia. Aquesta malaltia desatesa, amb un 10% de mortalitat si no es tracta, provoca en la seva fase crònica afectacions en el teixit cardíac i accidents vasculars com la formació de coàguls. El Dr. Pere Albajar Viñas, responsable del *Programa de Control de la Malaltia de Chagas* a la *Organització Mundial de la Salut* explica que hi ha un gran desconeixement sobre

la prevalença de Chagas crònic a la regió i que per tant hi ha persones amb un alt risc de desenvolupar complicacions de covid-19 que no estan detectades.

La desigualtat social estructural també augmenta el risc a ser contagiats i morir pel virus SARS-CoV-2. Un exemple, n'és la falta d'accés a la informació per poder prendre mesures de protecció individual i col·lectiva respecte el virus. Sovint, aquesta informació només està en la llengua oficial del país i no es tradueix als diferents idiomes dels pobles indígenes, per tant no es duu a terme una bona campanya de salut pública de prevenció per a tothom.

Un altre exemple és la falta de disponibilitat i accessibilitat a infraestructures sanitàries que pateix la regió. Per poder arribar als pocs centres de salut disponibles els habitants de les províncies interiors de l'Amazònia han de desplaçar-se durant 4 dies a través del riu o amb avioneta. Un cop arriben a les ciutats més poblades com Manaus (Brasil), Iquitos (Perú) o Leticia (Colòmbia) es troben que els hospitals equipats amb cures intensives estan sobresaturats i han de lluitar per poder accedir-hi. Hi ha diverses notícies, que es poden llegir en el diari colombià *El Tiempo*, sobre persones indígenes que han intentat accedir a centres de salut i els hi ha negat l'entrada (El tiempo, 2020)

L'estat d'emergència decretat en molts països que formen part de l'Amazònia ha derivat en una marginació de les comunitats indígenes i, en algun cas, en la militarització dels seus territoris. De la mateixa manera, se'ls hi ha negat la llibertat d'expressió i d'associació alhora que grans empreses segueixen explotant els seus territoris i recursos.

No són ja suficients els alts índex de mortalitat que la població indígena de l'Amazònia està experimentant, que fent ressò a les desigualtats estructurals i el racisme que pateixen en molts països estan perdent autonomia i posant més en perill la seva seguretat alimentària i qualitat de vida.

Referències:

Organización Panamericana de la Salud. Rueda de prensa semanal sobre covid-19: palabras de apertura de la directora—19 mayo 2020. 2020. Disponible:

<https://www.paho.org/es/file/65394/download?token=tSGURmKq>

Red Eclesial Panamazónica. COVID-19 en la Panamazonía. 2020. Disponible:

<https://redamazonica.org/covid-19-panamazonia/>

El Tiempo. El paseo de la muerte que sufrió Karamakate antes de morir en Amazonas. 2020. Disponible:

<https://www.eltiempo.com/colombia/otras-ciudades/historia-de-la-muerte-de-antonio-bolivar-por-covid-19-en-leticia-amazonas-494806>

Des del grup de recerca BIOCOS-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocossc.upc.edu/en/covid-19>